

17145

891.99

U-38

1911

ՄՆԱՑԱԿԱՆ ՍԷՄԵՐՃԵԱՆ

(ԶԷՑԹՈՒՆՑԻՆ)

ՌԻԶԵՒՈՐԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ

1911

ԳԻՆ 40 ՓՐՅ.

20 03

891.99
U-38

Մարտի 1911 թ. հունիսի 1911 թ.

891.99

U-38

Sur M-22 195

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՆՕՅԵՐ

Հազար ութ հարիւր իննսուն հինգին,
Հրաւէր կարդացին՝ Կիլիկիոյ թեմին,
Թեմականք Ատանա կը հաւաքուէին,
Կաթողիկոս ընտրելու՝ զայն չմոռացայ:

Ջէյթունի ալ եկաւ այդ հրաւէրը,
Ժողով գումարուեցաւ կիրակի օրը,
Ըսին — կաթողիկոս պէտք է Աթոռը,
Արդ զրկենք մի մարդ՝ զայն չմոռացայ:

Սկսան քուէ տալ չորս մարդու անուն,
Ըսին՝ չուտով զնա՝ խմբի գումարման,
Չըսին մեզի, « Ջէյթուն անպիտան Աւան »
Այդ խօսքն ալ ըսուեցաւ՝ զայդ չմոռացայ:

Դժբախտաբար կ'ըսեմ, քուէն ինձ ելաւ,
Աղաչեցի իրենց չերթամ՝ ինձ շատ լաւ.
Ըսին ինձ — եփուած է արդէն այդ փիլաւ.
Մեզմէ ալ քիչ մ'իւզ տար զայն չմոռացայ:

Երեսփոխան եղանք Ուլնիոյ կողմէն,
Ընկեր մըն ալ տուին Չաքրեան տունէն
Շնորհակալ եղայ ես իմ ընկերէն,
Աւագ կ'ըսուէր ան, զայն չմոռացայ:

Հազար ութ հարիւր իննսուն հինգին,
Մայիսի տասներեօթը՝ Մարերի տասնին,
Մեկնեցանք գնալու ժողով Ատանային,
« Մնաք բարեա՛ւ » ըսինք զայն չմոռացայ:

Ձի նստանք, վեց օրէն Ատանա հասանք,
Երեք նիստ ընելով հազիւ խալլաանք,
Քուէի հաշիւով գործք չուտ տեսանք,
Մնծութեամբ լրացաւ, զայն չմոռացայ:

(6)

16037

60912-ահ

7360-73

Յունիս ամսոյ վեցին գործը լրացաւ
Անմիջապէս Պոլիս հեռագրուեցաւ,
Ալէաթճեան սրբազանն ընտրուեցաւ
Աւանդ, չվայելեց՝ զայն չմոռացայ:

Խեղճն աթոռ նստելու բոխտը չունեցաւ,
Սուլթան Համիտէն ալ չվաւերացաւ,
Մազաքիա պատրիարքէն իսկ բեկանեցաւ
Դժբախտ մեռաւ խեղճը, զայն չմոռացայ:

* *

Երեք ամիս եւ Ստանա մնացի,
Զաւակս Մերսին էր զինքն այցելեցի,
Սեպտեմբեր ամսուն Քիլիս գնացի,
Անցազիրս քննեցին, զայն չմոռացայ:

Բշտապում էի եւ Հայրենիք գնալ,
Յանկարծ հիւանդացայ՝ պէտք եղաւ մնալ,
Հիւանդ վիճակիս մէջ բանտարկուիլն ալ...
Նոյեմբեր մէկին էր՝ զայն չմոռացայ:

Զէյթուն Համիտի դէմ պատերազմեցաւ,
Ամէն տեղ Հայ ազգը շատ տառապեցաւ,
Մայրն իւր մանկան հետ սրով խողխողեցաւ,
Հայուն ճգնաժամն էր զայն չմոռացայ:

Ես ալ բանտը եօթը ամիս մնացի (*)
Երբոր արձակուեցայ Սուրբ երկիր գացի,
Սիրուն հայրենիքս ինչո՞ւ չգացի...
Արդեւքներ շատ էին՝ ես չուարեցայ:

Զուգեցի եւ Սուրբ Երուսաղէմ մնալ,
Կարօտով ուղեցի Հայրենիք գնալ,
Իջայ Յոպպէ, գտայ պատրաստ նաւ մըն ալ,
Բռնաւորը թայլ չտուաւ՝ զայն չմոռացայ:

Շուտով ամբ մեկնելով՝ գնացի Կիպրոս,
Երջանիկ մնացի՝ մի տարի ես հոս,
Երեակայութեամբ՝ կ'երթայի Տաւրոս,
Այս ճգնաժամերս ալ ես չմոռացայ:

Անկէց ալ մեկնեցայ Աղէքսանդրիա,
Տէր Բարթողիմէ հայր սուրբը գտայ.
Միատեղ ապրեցանք, դժուար զատուեցայ,
Տարի ու կէս մնալս ալ՝ չմոռացայ:

* *

Հազար ութը հարիւր իննսուն իննին,
Մարտ ամսոյ թուին ալ ճիշդ տասն եւ իննին,
Վերջին հրաժեշտ տուի՝ արի Հայր սուրբին
Վարդապետիս արցունքը՝ ես չմոռացայ:

Աղէքսանդրիայէն մտայ մէջ նաւին,
Նպատակս էր երթալ՝ Սուրբ Էջմիածին,
Բարեկամներս ինծի յուղարկի եկին,
Անոնց բարի մաղթանքն՝ ես չմոռացայ:

Շողեհաւանիս ժամ երկուքին մեկնեցաւ,
Նախ Կրեաէ կղզիին հանդիպեցաւ,
Երկրորդին ալ Փիրէի առջևը կեցաւ,
Երրորդին Զմիւռնիա՝ զոր ես մոռացայ:

Զորրորդին ալ չէ՞ որ Սթանպօլ հասանք,
Քառասուն ժամ նաւին՝ մէջ հանգստացանք,
Պոլսոյ տեսարանէն՝ մենք չըկշտացանք,
Երթեւեկի արգելքը՝ ես չմոռացայ:

Յութերորդում աւուր հասանք Օտեսա,
Մաքսատունի մէջը շատ տանջանք տեսայ,
Սաստիկ ցուրտ օդերուն ի՛նչ կըսես՝ առա՛
Այն իրիկուան ցուրտը՝ ես չմոռացայ:

Յանսա՛ ալ ինն օրեր մնացի,
Յակովբ աղային ջանքը վայլեցի,
Ինն օրէն յետոյ Պաթում գնացի.
Էրզըրումցոց զանկէն՝ ես չմոռացայ:

Պաթումէն մեկնեցանք գնացինք Տփլիս,
Կուր գետը կ'հոսէր որպէս իբր Տիգրիս,
Մեծ պահճ հանդիպեցաւ չկերուեցաւ միս,
Յասուրիս կերակուին՝ ես չմոռացայ:

Թիֆլիզի մէջ մի բարեկամ հանդպաւ,
Մշեցի Սմբատն էր՝ զիս դանկէն տարաւ,
Խորդախութեամբ ինձմէ ութ ուսպի տաւ,
Այս խաչագող վատը՝ ես չմոռացայ:

Էջմիածին գնալուս ինձ ընկերացաւ,
Նորէն ճախան ինէ դրամ փոխ տաւ,
Այդ փոխառութիւնն ալ, կերա՛ւ ու կերաւ,
Այս առաւ փախաւք՝ ես չմոռացայ:

Այս խաչագողին մենք բարիքներ ըրինք,
Աղեքսանդրիոյ մէջ մեր սենեակն առինք,
Փոխանակ բարիքնուս ըրաւ մեզ չարիք,
Այս ապերախտ պարսնն՝ ես չմոռացայ:

* *

Հազար ութ հարիւր իննսուն իննին,
Հասանք Աւագ չաբաթ Ս. Էջմիածին
Փափաքս այն էր որ՝ հասնինք Ս. Զատիկն
Ապրիլ տանն և ութն էր՝ զայն չմոռացայ:

Տէր Ղևոնդեան պարոն Սմբատ զիս տեսաւ,
Զատիկ խթման իրկուն խնջոյք մը արւաւ,
Ուսեալ Անդրանիկն ալ սեղանակցեցաւ,
Այս Մշեցունցն պատիւը՝ ես չմոռացայ:

Ս. Զատիկն Հայրիկը ինք պատարագեց,
Արժանաւորներէն շատերն հաղորդեց,
Միւս օրը դժոխքին վրայ քարոզեց,
Սքանչելի փաստերը՝ ես չմոռացայ:

Ս. Գայիանէի վանքն՝ քարոզեց Հայրիկ,
Քաղցրաբարբառ բերնով երգեցին դպիրք,
Այս քարոզին շատուոր էին ունկնդիրք,
Հիւանալի քարոզն՝ ես չմոռացայ:

Ըսաւ մեր Տէր Յիսուս քակեց դժոխքը,
Շուտ այցելեց մարգարէից ժողովքը,
Նահապետաց ու արդարոց մեծ խումբը,
Փառսերնին փրկիչն էր՝ ես չմոռացայ:

Էջմիածին տառներկու օրեր մնացի,
Բոլոր թանգարաններն ալ այցելեցի,
Լուսաւորիչ Ս. Հօր Աջն համբուրեցի,
Գեղարդը պագնելս՝ ես չմոռացայ:

Գէորգեան ճամբարանն ալ այցելեցի,
Աճառեան պարսնով միասին դացի,
Մարտիրոս պատուելին էր Ագուլեցի,
Զերմ պատուաւորներն՝ ես չմոռացայ:

Բոլոր ուսուցիչներն զիս ընդունեցին,
Իրրե սիրոյ արդիւնք, թէյ հրամցուցին,
Նուագարաններով քաղցրիկ երգեցին,
Պատուէկոց պատիւները՝ ես չմոռացայ:

Էջմիածնայ տեղը դաշտավայր մըն է,
Շուրջը Ս. վանքերով սրբավայր մըն է,
Անտառը գեղեցիկ դրախտավայր մըն է,
Լճին գեղ տեսարանն՝ ես չմոռացայ:

Շողակաթ, Հոփսիմէ, Գայիանէի վանք,
Հնութիւնք կը սեպուին սոցա գերեզմանք,
Անգբանիկ նահապետք, այս չքնաղ կուսանք,
Այս վանքերն ալ ուխտելս՝ ես չմոռացայ:

Զոյգ Մասիս, Արագած դէմ յանդիման է,
Նոյեան Տապան Մասիս սարի՝ դադաթն է,
Արագած նայելով Մասիս ալե որ է
Այս լիբանջ տեսարանն՝ ես չմոռացայ:

Սուրբ Էջմիածնում՝ Հայրապետանոց,
Բուն Մայր Աթոռն է՝ սեփական Հայոց,
Առօրեայ ինք հարիւր՝ մարդ կուտէ հոս հոց(*)
Հիւրասէր ըլլալին՝ ես չմոռացայ . . . :

Ներսէս կաթողիկոս Աշտարակեցին,
Մատթէոս կաթողիկոս՝ Բնիկ Պսակեցին,
Գէորգ կաթողիկոս՝ Բիւզանդիացին,
Հայ ազգի պաշտանքներն՝ ես չմոռացայ:

Անտառ և լիճ Ներսէս՝ շիներ անկեր է,
Շուկայի չէնքն ալ Մատթէոս իմներ է,
Շքեղ ճեմարանն ալ Գէորգ կանգներ է
Այս յիշատակները՝ ես չմոռացայ:

Երից կաթողիկոսաց անմահ յիշատակ,
Հայ ազգի սերունդին մնայուն կտակ,
Գէորգեան ճեմարան դրախտ է չիտակ,
Սոյա գեղեցկութիւն ես չմոռացայ:

Կարապետ կաթողիկոս ընիկ ունեցւոյն,
Գերեզմանը փնտռեցի իմ հայրենակցոյն,
Գտայ, ուրախացայ չիրիմը իսկ նոյն,
Խոնարհելով համբուրելս՝ ես չմոռացայ:

Սուրբ Հոփսիմէ վանքի գաւիթն է թաղ-
ուած,
Ափսոս, Գերեզմանի քարն ալ խանգարուած,
Եօթը հարիւր երեսուն թուոյն վախճանուած,
Վախճանման թիւն անգամ՝ ես չմոռացայ:

Վարդապետ մը առի գերեզման տարի,
Հոգւոյ ըսկ տուի, չիրմին նշխարի,
Պատարագ կը վոյլէր՝ այս վնասիառի,
Փողս քիչ ըլլալուն՝ չկարողացայ:

Ըսի իրեն ելի՛ր գերեզմանէդ վնասիառ
Ազօթէ վասն Ազգիդ փրկութեան առ Հայր,
Զէյթունցիքս համբուրեն անա ձեր նշխար,
Շիրիմդ գանկուս՝ չստ ուրախացայ:

Ինծի ըսաւ, պարո՛ն՝ քեզի չեմ ճանչնար,
Ըսի իրեն, դրացինդ եմ, ինչո՞ւ, չեմ ճանչնար,
Ըսաւ ինծի, քաջ Զէյթունէս ինչ իրապար,
Ըսի իրեն, քաջայողթ են՝ զայս չմոռացայ:

Ըսի իրեն, ա՛րի հովուապետ բարի,
Ազօթեա՛ վասն Ունիոյ քո հայրենիքի,
Ըսաւ ինծի՝ ողջոյն տար Ունիայի,
Այս բերկրալի խօսքը՝ ես չմոռացայ:

Հարազատ գաւակն է քաջն Զէյթունայ,
Անոր ազգն ու ցեղ դեռ հոն կը մնայ,
Եէնի տիւնեա թաղէն՝ քոր ժայռէն է նա,
Անոնց Դահկոնց կըսեն՝ զայդ չմոռացայ:

* *

Հազար ութը հարիւր իննսուն իննին,
Ճի՛շդ Ապրիլ ամսոյ քսան և իննին,
Պահպանիչ և նշխարքն առի Հայրիկին,
Ծրախտեօք մեկնիլս՝ ես չմոռացայ:

Հայրիկը Զէյթունը օրհնեց ու օրհնեց,
Վեց հազար բուպլի ալ ի Զէյթուն խաւրեց,
Որբանոց թող բայուելի, բաւ թելադրեց,
Երախտապարտ մնալս ես չմոռացայ:

Այս թուոյն մեկնեցայ Ս. Էջմիածնէն,
Փափաքս ալ լեցուցի վեհափառ Տեառնէն,
Օրհնէնք արտասանեց մեղրածոր բերնէն,
Օժանդակ մաղթանքներն՝ ես չմոռացայ:

Հիւրընկալին ես սուրբ աջը առի,
Միքայէլ հայր սուրբն էր՝ ըսաւ «հրթ բարի»,
Միքանի փող տուի, ինչ ըրի, ըրի,
Նորին արժանիքն ալ՝ ես չմոռացայ:

Էջմիածնէն ելայ Երեւան անցայ,
Տեղւոյն Առաջնորդէն հիւրընկալուեցայ,
Անձամբ զիս այցելեց, շատ ուրախացայ,
Նորին պատիւները՝ ես չմոռացայ:

Երեւանէն ելայ Հաճի վանք հասայ,
Յովէլ վարդապետէն շատ պատիւ տեսայ,
Պատուոյ չափը անցուց՝ դըժուար խալըսայ,
Հիւրասէր հայրսուրբը ես չմոռացայ:

Հաճի վանքէն ելայ՝ Կիւմրիւ գնացի,
Անիի փափաքով աջնաեղ մնացի.
Վեց օր վերջը Անին երթալ ուղեցի,
Ճամբու պատրաստութիւնս՝ ես չմոռացայ:

* *

Մեկնեցայ Կիւմրիէն՝ Մայիս ութ թուին,
Փափաքս այն էր որ այցելեմ Անին,
Ժամը չորսի ատեն հարուած կարկուտին,
Այս տանջանքը՝ երբեք ես չմոռացայ:

Անիի մօտիկը՝ ամպեր գոռացին,
Ճալթիւն, կոյժակ, մրրիկ խիստ որոտացին,
Քառորդ ժամ կարկուտներ անչափ տեղացին,
Դժուար աղատուիլս ես չմոռացայ:

Կիւմրիէն մեկնելուս՝ ձի չէինք գտած,
Մարդու մը եղան սայլն էինք նստած,
Այսպիսի կարկուտներ՝ ցարդ չէինք տեսած,
Լացի մինչև անգամ, զայն չմոռացայ:

Կարկուտը դադարեցաւ՝ սայլէն վար իջանք,
Չէինք տեսած երբեք՝ այսպիսի տանջանք,
Հեախոտն քալելով ըրինք բազում ջանք,
Այս ճգնաժամերս՝ ես չմոռացայ:

Երեկոյան ժամուն Չալա գիւղ հասայ,
Կարկուտի հարուածէն մի քիչ խալըսայ,
Պաղատար աղան ալ՝ հիւրասէր տեսայ,
Անոր մխիթարանքն ես չմոռացայ:

Այգուց առաւօտուն թողուցինք Չալան,
Առաջնորդ եղաւ ինձ Պաղատար աղան,
Ընկեր մը ես ունեցանք, կղեր մըն էր ան,
Յարութիւն հայրսուրբն էր, շատ ուրախացայ:

Չալա գիւղէն կէս ժամ հողիւ մեկնեցանք,
Անին երեկցաւ ամէնքս հիացանք,
Սարսափ բռնեց զմեզ, խիստ տառապեցանք,
Նոյն հիանալի օրն՝ ես չմոռացայ:

Պարսպի դռներէն՝ երբոր ներս մտանք,
Մայր եկեղեցիին շէնքը շուտ գտանք,
Սրահերիս յուզուած էր ինչպէս շատ չիւլանք,
Այս ողբն ու կոծին ալ՝ ես չմոռացայ:

Մեր լացը տեսնելով՝ Անին ալ լացաւ,
Արցունքի կաթիլներ մէկ խառնուեցաւ,
Յուսամ մեր Տէր Յիսուս ինքն ալ գթացաւ,
Այդ տխուր տեսարանն՝ ես չմոռացայ:

Ներս ընդունեց զմեզ Մայր եկեղեցին,
Ըսաւ «Թշնամիք զիս սրբազգծեցին».
Չէ՞ որ քաջ թագաւորք աստ աղօթեցին,
Աւանդ, սէր են նոքա՝ զայն չմոռացայ:

Ըսաւ «Դարեր անցան՝ գմբէթս փլաւ»,
Սրբառաջ քարերս վա՛տ քիւրաւ տարաւ,
Սիրելի Հայ Ազգս ապերախս եղաւ
Այս անարգ տիազոտը՝ ես չմոռացայ:

Ըսի Հայ ազգը ս'ի՛, չէ՛՝ ապերախս,
Դարը դառն ըլլալուն՝ եղանք մենք դժբախտ,
Դարը երբ քաղցրանայ՝ կ'ըլլանք բարեբախտ,
Անհոգ եղիր ըսի՝ զայս չմոռացայ:

Ըսաւ կ'ըսեցայուիմ մէկը չը էր հոգ:
Կ'այցելեն եւ կ'ընեն կեր ու խում անհոգ,
Կը հոգայ Հայ ազգն ալ՝ մի օր զիս արդեօք,
Արտասուեց սրբավայրն՝ զոր ես չմոռացայ:

Ըսի ճակատագրին—հերիք չէ՞ բրածդ,
Հերի՛ք է, ե՛տ դարձուր աւար տարածդ,
Խղճա՛նար չե՛ս ըլլար ան'ս Աւերածդ,
Այս իմաստով յուզուիլս ես չմոռացայ:

Հիացման տեսարան են աւերակներ,
Կիսաւեր եղել են գեղեցիկ սրմեր,
Ուր աչքդ դարձրինս՝ հայազգի տաւեր,
Այն տաւերուն ի տես ես չատ յուզուեցայ:

Բիււր աւաղելով մեկնեցանք քաղքէն,
Ծաղկեայ ձորն իջնելով՝ լայինք մեր մեղքէն,
Մի մարդ հանդիպեցաւ քիւրդերու դէմքէն,
Այդ հրէշ դէմքը ես չմոռացայ:

Հազար ութհարիւր իննսուն իննին
Մայիս ամսոյ ինն, Մարիւր երկուսին,
Ահա ալցեկեցինք Աւերակ Անին,
Տրամութիւն պատեց զիս՝ զայն չմոռացայ:

Յարութիւն հայր սուրբը վանք հրաւիրեց,
Հինգ վանքի անուններն տեղն ի տեղ պատմեց,
Իւզով, մեղրով ձօխ սեղաններ պատրաստեց,
Սա աղնիւ կղերը՝ ես չմոռացայ:

Մայիս աստ թուոյն՝ հինգ վանքից ելայ,
Այն օր դարձայ նորէն ի գիւղ Չալայ,
Երկրորդի օրն ալ՝ Ալէքսանդրաբօլայ,
Մի գիշեր հոն մնալս՝ ես չմոռացայ:

Կիւմրիւի հայերը հիւրասէր էին,
Եկեղեցւոյ բակէն սենեակ մը տուին,
Շնորհակալ եղայ ես՝ երեցփոխանին
Աւետիս Տիգրանօֆը՝ ես չմոռացայ:

* *

Կիւմրիւէն մեկնեցայ ամբն էր Մայիս
Ամսոյն տասներեքին իջայ ի Տփղիս,
Գնայի չիփշիտակ վանքը Սուրբ Սարգիս,
Հայր սուրբը վանեց զայն՝ չմոռացայ:

Վարդապետն ինձ ըսաւ «ասիլի դու գնա»,
Պէտք է պանդուկ իջնես, առիկա ջանա,
Այս վանք կը պատկանի Ս. Էջմիածնայ,
Այս անձուռնի խօսքերն՝ ես չմոռացայ:

Ըսի ուխտաւոր եմ Ս. Էջմիածնայ,
Հարազատ զաւակ եմ Գալիւն Զէյթունայ,
Փառաբօրոյներս ահա՛ քովս կը կենայ,
Պարզ պատասխան տալով՝ բաւականացայ:

Ըսաւ ինծի, կամ֛իս ոտիկան կանչեմ,
Սրօք բրօք եւ այլն զքեզ ես տանջեմ,
Ելի՛ր, գնա՛ աստի քեզ չճանաչեմ,
Սորա անպատուութիւնն՝ ես չմոռացայ:

Ըսի իրեն, հա՛յր սուրբ, փառքօրոյներս տես,
Ըսաւ—ինչ որ ըլլայ խարդախ մարդ մըն ես,
Ըսի—մի քիչ ջուր տամ՝ բերանդ մաքրես,
Ըսաւ հիմա եւ այլն՝ զայն չմոռացայ:

Վերջապէս Ս. Սարգսի վանքէն վանտեց,
Բարբարոսութիւնը լըման կատարեց,
Հայ ազգին աղն ու հաց կ'ուտէ այս երէց,
Այս տպերախտ երէցն ես չմոռացայ:

Երբ որ վարդապետէն վըռնտուեցայ,
Զթախոթի պանդուկ հիւրընկալուեցայ,
Պեարոս, Վասիլ պարոններէն սիրուեցայ,
Նսցունց մխիթարանքն ես չմոռացայ:

Հրեայի նման հետս վարուեցաւ,
Թաղէսս վարդապետ ըլլալն ուրացաւ,
Որչափ աղաչեցի գութ չչարժեցաւ,
Այս անգութ հայրսուրբը՝ ես չմոռացայ:

Յետոյ միքանի հեղ զիս քովը կանչեց,
Զգնացի քովը, կարծեմ ամաչեց,
Մարկոսեան պարոնը երբ որ զիս ճանչեց,
Միջնորդեց քովն երթալ՝ զայն չմոռացայ:

Երբ որ քովը գացի բազում զղջացաւ,
Ներողութիւն խնդրեց մի քիչ ալ լացաւ,
Ըսաւ քունս փախաւ՝ եղաւ ինձ չափ ցաւ,
Հաշտուեցաւ հետըս՝ զայն չմոռացայ:

Սկսաւ պատուել զիս՝ չափազանց սիրեց,
Ամէն որ շարունակ՝ սեղան հրաւիրեց,
Ունիացւոց կենացը՝ բաժակներ պարպեց,
Այս եղելութիւնն ալ՝ ես չմոռացայ:

Տփղիսու քաղաքը Հայով լեցուն է,
Մեծամասնութիւնը մերիններուն է,
Վաճառականութեան մէջ՝ Հայը արթուն է,
Շնորհքով հարուստ են՝ զայն չմոռացայ:

Կը գովեմ Տփղիսու դեռահաս դասը,
Անուսը շատ քիչ է հարիւրին տասը,
Հայու արեամբ սնած՝ գանկերնուն թաւը,
Գովեստից արժան են՝ զայն չմոռացայ:

Ունի Տփղիս քանի մը հայ տպարան,
Ճոխ գրքերով լեցուն մատենադարան,
Նշանաւոր հիմնեալ՝ կան ընթերցարան,
Շատ ընթերցատէր են՝ զայն չմոռացայ:

Տփղիսու Ներսէսեան տնուն ձեմարան,
Ազքաս հարուստ տանու է բնակարան,
Ներսիսի Աշտարակեցւոյն յիշատակարան,
Հայուն Սուրբ բարերարն՝ ես չմոռացայ:

* * *

Հայոց եկեղեցիք՝ Տփղիս շատուոր են,
Քահանայից տարաղներն ալ շատ աղուոր են,
Աւանդ կարգեր ու ծէս շատ խանգարուեր են,
Այս խանգարուած ծէսերն ես չմոռացայ:

Կանոնագլուխը լրման վերջուեր է,
Հանգստեան քաղուածքն ալ մուցուեր է,
Լուսապայծառ ըսուիլն ալ բարձուեր է,
Այս զեղծումներն ալ՝ ես չմոռացայ:

«Տէր զի բազում»ը կիտատ կը թողուն,
Ինչ կը խօսիս՝ խօսիր, գող՝ ճարպիկներուն,
Քանանան կը չեխէ անբացու աղուն,
«Չերկարես հա՛» ըսիլն՝ ես չմոռացայ:

Հաղար ութ հարիւր իննսուն թնին
Վարդավառի բարեկենդան Ս. կերակրին,
Ս. Սարգիս վանքին մէջ մարդիկ չատ կային,
Ես ալ ներկայ էի՝ զայն չմոռացայ:

Տէր հայր «Իւղաքերիցը» բեմէն չկարդայ,
Հապա՛ մեծ պահոց պէս տառնալ կարդայ,
Յարութեան կիրակին մնաց գլխիւրայ,
Այս սխալ տարքն ալ՝ ես չմոռացայ:

Ս. տաճարի տառնան պատկառանք չկան,
Փողոցի կոշիկով տառնալ կուգան,
Մի մօմ վառելովին սուրբեր կը հոգան,
Այս վարժունքնին երբե՛ք՝ ես չհաւնեցայ:

Հայոց եկեղեցեաց արարողութիւն,
Արեւելք արեւմուտք մի՛ ծէս մի՛ դրութիւն,
Տփղիսու եկեղեցեաց մէջ չատ ատարելութիւն
Տարբեր կացութեանցը՝ ես չհաւնեցայ:

Տփղիսու մէջ երեք ամիս մնացի,
Եկեղեցեաց մէջը քարոզ չսեցի,
Տաճկանայ կղերք այն տեղ յիշեցի,
Շատ տարբեր գտայ ես, զայն չմոռացայ:

Տփղիսու մէջ շէնք չնորհրով հայեր կան,
Հիւրամեծար տեսայ Սիմոն Զաւարեան,
Ինձ պաւսօն նուիրեց պարոն Սահակեան,
Նոցունց պատուասիրելը ես չմոռացայ:

Տփղիսու մէջ Տիւր Տիգրան Յովնանէսեան,
Լաւ խնամեց զիս՝ եղաւ ինձ պաշտպան,
Քա՛նի, քա՛նի հրաւիրեց զիս իւր օթեւան,
Նորա երախտիքը ես չմոռացայ:

Տփղիս կեցայ երեք ամիս ճիշդ ամառ,
Օգոստոս տառներկու ելայ ճանապարհ,
Պաթում իջայ գտայ մի ագնիւ Տէր հայր,
Մեյեան Տ. Մեսրոպն էր՝ զայն չմոռացայ:

Տ. Մեսրոպը Սաբը պէկ՝ խիստ ագնիւ տեսի,
Առիւծեան հայր սուրբի՝ ականջը խօսի,
Վանահայր Սուրբ Սարգսի՝ քաղքին Տփղիսի,
Նորին արժանիքն ալ՝ ես չմոռացայ:

Տիգրան Օհաննէսեան ինձ առաջնորդեց,
Պաթումէն Նովրուսիյակ նաւէն դուրս հանեց,
Կարսի Օհաննէսին լաւ յանձնարարեց,
Ասոր ալ բարիքն ես չմոռացայ:

Պարոն Օհանեան զիս Մոսկուա հանեց,
Պէտք եղած տեղուանքը մէկտեղ այցելեց,
Ուսումնասիրացը լա՛ւ նկարագրեց,
Իր արթնամտութեան ես չա՛տ հաւնեցայ:

Մոսկուա քաղաքը չքեղ են շիներ,
Ուր աչքդ դարձնես եկեղեցիներ,
Հաղար հարիւր կ'ըսուին տաճար ու վայրեր,
Շրքեղ տեսարանները ես չմոռացայ:

Մի զանգակ տեսայ, մեծ գմբէթի չափ կայ,
Մեծ թնդանօթն ալ մօտ տեղեր չկայ,
Ահագին արձանն ալ անոր մօտակայ,
Երկրորդ Աղեքսանդրն էր՝ ես չմոռացայ:

Յուրաի սասակութենէն չա՛տ քիչ չըջեցայ,
Լազարեան ճեմարանն չքեղ չէնք գտայ,
Հայոց եկեղեցւոյ զիմացըն է դա,
Դռնապանք ուես էին՝ դայն չմոռացայ:

Հայ եկեղեցւոյ չէնք շատ չքեղ տեսայ,
Ժամկոչներ Ռուս էին, ինչ կ'ըսես, առա՛,
Արարողութիւնները ես թերի տեսայ,
Զեղծումներ շատ էին՝ դայն չմոռացայ:

Ինչ փափաքով եկայ ես ի Մոսկուա,
Ութը օր մնացի, խիստ ցուրտ ձմեռուայ,
Շատ քիչ պատեցայ՝ սրտով յուզուեցայ,
Այն ցուրտ օրերը ես չմոռացայ:

Օգոստոս ամսոյ ճիշդ քսան հինգին,
Ելանք Մոսկուայէն՝ հետ Օհանեանին,
Փափաքեցայ այցել Վարչաւ քաղաքին,
Փափաքս տեղն եկաւ՝ դայն չմոռացայ:

* *

Մոսկուայէն ելանք Վարչաւի եկանք,
Ազնուութեան տիպոսն Օհանեանին տանք,
Աղգաւ Հայ էր բայց՝ կրօնքով պապական,
Խորութիւն չէր ցուցնէր՝ դայն չմոռացայ:

Շքեղ էր Վարչաւի կամուրջի չէնքը,
Եկեղեցւոյ մէջը՝ հայ չիրմի դէմքը,
Երկու գերեզմանից՝ հայոց գրեանքը,
Զմայեցուց ըզմեզ՝ դայն չմոռացայ:

Վարչաւի, Օհանեան՝ ինձմէ զատուեցաւ,
Խելքս, միտքս, ուղեղս՝ ալ չուարեցաւ,
Լեզու չէի գիտեր՝ չթուեցաւ համրացաւ,
Դժբախտ հասայ ժընէվ՝ դայն չմոռացայ:

Դեռ ժընէվ չհասած՝ եկանք Վիեննա,
Դէս ու դէն նայեցայ ե ոչ մի Հայ կայ,
Մի կառք նստելովս կայարան եկայ,
Դէպի ժընէվ գալս աճապարեցայ:

Ճամբան քաղաք մ'իջանք՝ մի մեծ լեռան
Արձարանը գնացի, լալ թէյ խմեմ, (դէմ
Ինձի թէյ կաթ խմեցուց մի մարդ ժպտաւ դէմ,
Դինը ինք վճարեց՝ դայն չմոռացայ:

Վերջապէս հասանք մենք ժընէվի կայարան,
Ըսկսանք փնտռել մեր աղնիւ Տիգրան,
Գտանք ու բախութեամբ՝ մեր Օհանեանեան,
Ուրախութեան ժամերս ես չմոռացայ:

Վաղեմի բարեկամ մը՝ եկայ հոս գտայ,
Պարոն Վահանն էր սիրով զինք տեսայ,
Զիս հիւր ընդունեցին՝ մի սենեակ մտայ
Պարոն Վահապ, Վահան, զոր ես չմոռացայ:

Պարոն Միքայէլեան զիս տուն հրաւիրեց,
Սեղանն ալ առաւ ե ճոխ պատրաստեց,
Զիս անարժանս չափազանց պատուեց,
Իր պատուասիրելն ես չմոռացայ:

Խուճաք մը հայեր առին տարին զիս պարտէզ
Օղապարիկ տեսայ՝ շատ գո՛հ եղայ ես,
Տեսարանին կանխաւ ես կարօտակէզ,
Կարօտութիւնս առի՛ դայն չմոռացայ:

Ժընէվ չորս տմ, երեք տմիս մնացի,
Գրքերս վիէննա, վենետիկ տըսեցի,
Կովկաս, Ամերիկա, շատ սպառեցի,
Սպառուելուն համար շատ ուրախացայ:

Ժընէվ դրախտի պէս՝ գետեր կը հոսի,
Շուկաներուն մէջը սոխակ կը խօսի,
Լեռներու տեսարանն հման Տաւրոսի,
Վերջին ծայր չքնաղ էր զայն չմոռացայ:

Հազար ինը հարիւրին Փարիզ գնացի,
Հիանալի տեղերն լաւ այցելեցի,
Հինգ օրէն աւելի մնալ չկրցի,
Շուտով Ժընէվ դառնալս ես չմոռացայ:

* *

Հազար ինը հարիւր երեքի յամին,
Նոյեմբերի ամսոյ՝ քսան երեքին,
Մեկնեցանք Ժընէվէն՝ Զուլիջերիային:
Մարտիլիան ալ տեսայ՝ զայն չմոռացայ:

Ժընէվէն մեկնիլլա ինծի տըւաւ ցաւ,
Բարեկամներուս սիրտը մորմոքեցաւ,
Հրաժեշտի համբոյրներ փոխանակուեցաւ,
Այս սրտայոյզ ժամերն՝ ես չմոռացայ:

Մարտէյլի Հայերը՝ զիս շատ սիրեցին.
Ղարաթէք, Ղազարոս, Թազւոր՝ յարգեցին.
Նուէրներով պայուսակիս լեցուցին,
Նոցունց պատուասիրելն՝ ես չմոռացայ:

Պարոն Փորթուգալեանն այցելեցի,
Ազնիւ տիպար մըն էր՝ զայն շատ սիրեցի,
Ինձ գրքեր նըւիրեց յոյժ գոհ մնացի,
Նորա պատուասիրելն՝ ես չմոռացայ:

Մարտէյլէն մեկնեցայ՝ Աղեքսանդրիա,
Փնտռեցի ու գտայ հայր Բարթողեմիա,
Յիշեցինք հայրենիք՝ յաղթող Ուլնիա,
Նոյն բերկրալի վայրկեանն ես չմոռացայ:

Հայրենակից պարոն Սմբատը գտայ,
Հայրենի երկիրէն անուշ հոտ կուտայ,
Բաջ բանաստեղծ մ'է՝ պարսպ խօսք չտար,
Նոյն յուզման ժամերս՝ ես չմոռացայ:

Տէր Յարութիւն տեսայ բուն խորբերդցի է
Եթէ վեղար կրէ տառջնորդու է,
Ակըն քաղաքին մէջ պաշտօն վարեր է
Ասոր ներկայ կեանքը՝ ես չմոռացայ:

Տէր Ռուբէն ալ աղնիւ քահանայ մըն է,
Լաւ աղօթք կը կարդայ՝ որպէս վայել է,
Ինքը Ղանդալցի է, Թորգոման տանէ,
Դէմքն ալ չնորձքով է՝ զայն չմոռացայ:

Կիւրինէն հոս եկաւ՝ Յեսու քահանան,
Հիւր եղաւ իւր փեսին՝ Թաթլոյ Պարոնեան,
Շուտ մտերմացանք, շատ ազնիւ էր ան,
Նորա ընտիր ձիրքերն՝ ես չմոռացայ:

Պարոն Սահակ որդի՝ Բարսղի Ներսէսեան,
Մօտ օրից այցելեց՝ Աղէքսանդրիան,
Նախկին բարեկամիս՝ զաւակըն էր ան,
Տեսնելով բերկրիւս՝ ես չմոռացայ:

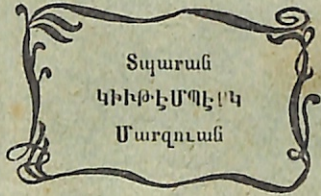
Բնիկ Զէյթունցի եմ՝ Ուլնեցի կ'ըսուիմ,
Փափաքս է որ շուտ հայրենիք հասնիմ,
Գուցէ օր մը ես ալ՝ պատմութեամբ խօսուիմ,
Խելքէս զլիսէս անցածն՝ ես չմոռացայ:

17145

104

Գրք

2013

